

Uwe Sielert,
Uvod u seksualnu pedagogiju.
Zagreb: Educa, 2008., 198 str.

U razvijenim se europskim zemljama već početkom 20. stoljeća počelo raspravljati o potrebi pedagoškoga pristupa pitanju seksualnosti. Takvo zagovaranje seksualnoga prosvjećivanja nije bilo posljedica djelovanja pedagoga, već liječnika. Oni su, naime, bili u svakodnevnom kontaktu s mladim osobama kojima je nedostatak temeljnih znanja o seksualnosti mogao iz korijena promijeniti život. Međutim, o nužnosti uvođenja seksualnog odgoja i seksualnog prosvjećivanja mladih na sve razine odgojno-obrazovnog sustava, naravno, primjereno dobi i razvojnim mogućnostima djeteta, u većini se europskih zemalja intenzivno počelo raspravljati tek u drugoj polovici 20. stoljeća. Pod utjecajem inozemnih kretanja i u Hrvatskoj se uvodi spolni odgoj, koji kasnije mijenja naziv u *humanizaciju odnosa među spolovima*. Novi naziv podrazumijeva ne samo terminološki različit, nego i konceptijski širi pristup, koji je od prethodnog bio više interdisciplinarno usmjeren. Nažalost, danas u programima hrvatskih osnovnih i srednjih škola ne postoje obavezni seksualni odgoj i obrazovanje, već je sve prepušteno volji pojedinaca – ravnatelja, pedagoga i učitelja. Razlog tomu jest činjenica da se seksualni odgoj tretira kao delikatno pedagoško pitanje, a posljedica toga jest nepostojanje jedinstvene koncepcije seksualnog odgoja koji bi bio namijenjen svim učenicima.

Knjiga *Uvod u seksualnu pedagogiju* autora Uwe Sielerta nastala je kao dopuna predavanjima *Seksualnost i seksualna pedagogija*, koja autor drži na Sveučilištu u Kielu (Njemačka). Nije zamišljena kao uvod u seksualni odgoj, već kao uvod u osnovne teme seksualne pedagogije. U njoj se te teme razmatraju u širem sklopu društvenih znanosti i znanosti o odgoju. Podijeljena je u devet poglavlja, a svako od njih obrađuje određeni aspekt razvoja ili sadržajnog usmjerenja seksualne pedagogije. Polazište knjige čine sustavan pregled definicija, koncepcija, tema i područja seksualne pedagogije kao zasebne discipline

znanosti o odgoju te razrada konstrukta seksualnosti pomoću temeljnih kategorija seksualne znanosti. U trećem se poglavlju predstavlja društveno-znanstveno shvaćanje “postmodernih seksualnih odnosa” te se prezentiraju empirijska istraživanja mladenačke seksualnosti. U nastavku autor problematizira pitanje odnosa spolova i nove poglede na heteroseksualnost, homoseksualnost i biseksualnost. Šesto i sedmo poglavlje daju smjernice za pedagoško pracenje seksualnog razvoja u djetinjstvu i mladosti, nakon čega se iz interkulturalne perspektive propituje odnos etike, morala i seksualne pedagogije. Knjigu zatvara poglavlje o načinima pedagoškog približavanja “mračnim” stranama seksualnosti.

Na početku autor seksualnu pedagogiju određuje kao disciplinu pedagogije koja istražuje i znanstveno razmatra seksualnu socijalizaciju i intencionalni odgojni utjecaj na ljudsku seksualnost. Pritom napominje kako se u njezino predmetno područje mogu uključiti i pitanja vezana za seksualni život odraslih i ljudi starije životne dobi, no u tom bi slučaju bilo ispravno koristiti se pojmovima *seksualna andragogija* i *seksualna gerontagogija*. Sielert smatra kako je seksualna pedagogija neraskidivo povezana s pojmom *seksualnog odgoja* kao kontinuiranog, namjernog utjecanja na razvoj seksualnih motivacija, izražajnih oblika i obrazaca ponašanja te stajališta i mišljenja o aspektu seksualnosti u djece, mladeži i odraslih.

Iznoseći povijest seksualnog odgoja u germanskom kulturnom krugu, autor ističe kako je sve do šezdesetih godina prošloga stoljeća većina knjiga na tu temu bila prožeta službenim crkvenim naukom i moraliziranjem. Kako šezdesetosmaški pokret središnjim uvjetom demokratizacije društva proglašava oslobođanje od seksualnih prisila, seksualni se odgoj uvodi u škole. Međutim, već se osamdesetih godina više ne provodi u školskoj praksi, nego je ponovno vraćen obitelji. U vrlo kritičkom tonu promatra se niz teorijskih koncepata koji su se razvili od

osamdesetih godina do danas, od i dalje kršćansko-konzervativnih koncepata pa do tradicije emancipatorskoga seksualnog odgoja.

Raspravljajući o temama seksualne pedagogije, Sielert ističe kako je ljudska seksualnost više od genitalnosti, podrazumijevajući pod time da se ne ograničava samo na tjelesne funkcije i čin razmnožavanja, već obuhvaća i aspekte užitka, identiteta i odnosa. Stoga ona uključuje i podteme odnosa među spolovima, seksualnih usmjerenja, seksualnosti osoba s posebnim potrebama, seksualnog nasilja te senzibiliziranja osjetila i osjetilnosti.

U nastavku se autor bavi određenjem seksualnosti, ističući kako samo definiranje tog pojma nije jednostavno. Razlog tomu jest to što se proizvoljnost onoga što čini ljudsku seksualnost odupire svakoj definiciji koja bi bila utemeljena na racionalnom uvidu. Ipak, nudi određenje seksualnosti kao opće, prema užitku usmjerene životne energije, što je dosta široko i filozofski postavljeno definiranje pojma, ali takva definicija proizlazi iz autorova odupiranja biološkom izjednačavanju seksualnosti i genitalnog ponašanja. Nadalje, naglašava se kako bilo kakvo razmatranje seksualne pedagogije ne bi bilo svrhovito bez određenja funkcija seksualnosti, a izdvajaju se četiri temeljne funkcije – produljenje vrste, aspekt užitka, uspostavljanje odnosa te funkcija zasnivanja identiteta. Iako je vidljivo da su funkcije poredane na kontinuumu od nižih, svim živim bićima svojstvenih funkcija do viših, koje određuju upravo čovjeka kao ljudsko biće, ističe se kako uspješna seksualnost postoji samo ako se zajedno doživljavaju sva četiri smisljena aspekta seksualnosti. Autor smatra da ljudi koji na dulji rok uspiju razviti samo jedan od tih aspekata imaju problema sa samim sobom i s drugima.

U četvrtome se poglavlju Sielert bavi pitanjem spolnih uloga, postavljajući dvojbu o tome treba li se seksualna pedagogija bipolarno usmjeriti na jasan muški i ženski identitet ili bipluralno na raznolikost spolnih identiteta. Iznoseći faze spolno specifičnoga gledanja na seksualnost, primjećuje kako je riječ o neprekidnom osciliranju između isticanja spolnih specifičnosti i razlika između muškaraca i žena te nadilaženja razlika, odnosno približavanja spolova. Kao posljednja faza navodi se prijelaz od pedagogije spolova do seksualne pedagogije usre-

dotočene na subjekt i temu, koja muškarce i žene promatra kao pojedince koji razvijaju vlastiti seksualni identitet. Daljnjom razradom objašnjava kako usredotočenost na subjekt ponajprije znači da se ljudi načelno ne svrstavaju u pojedine kategorije pa ni u kategoriju muškoga i ženskoga. Usredotočenost na temu podrazumijeva stalno traganje za temama koje zaokupljaju one ljude koje seksualna pedagogija treba odgojno pratiti. Time autor implicitno zahtijeva aktualnost i stalno osvremenjivanje sadržaja seksualne pedagogije.

U poglavlju koje se bavi pitanjem seksualnih usmjerenja Sielert se razrađuje s predrasudama koje prate određena seksualna usmjerenja, prije svega homoseksualnost i biseksualnost. To čini isticanjem stajališta seksualne znanosti prema kojem ljudi svoje seksualno usmjerenje ne mogu tek tako odabrati niti ga svojom voljom mogu lako potisnuti. Nakon iznošenja definicija heteroseksualnosti, homoseksualnosti i biseksualnosti, argumentirano se osporava niz pogrešnih tvrdnji o različitim usmjerenjima koja su samo inačice seksualnog ponašanja. U apologetskom tonu autor ističe kako ljudi različitih seksualnih usmjerenja imaju pravo slobodno i bez diskriminiranja živjeti svoju seksualnost. Također, etički osviješteno upozorava kako mladež homoseksualnog usmjerenja ima mnogobrojne probleme jer, za razliku od vjerskih, društvenih i etničkih manjina, živi u obiteljima koje ne pripadaju njihovoj manjini, što znači da su "stranci" u za njih najvažnijoj skupini. Poglavlje završava naputkom za konkretan pedagoški rad na temi homoseksualnosti, za koji je važno da mladi kažu svoje misli i predrasude te raspravljaju o njima, umjesto da poslušno preuzmu mišljenje pedagoga. Jasno je kako je za ostvarenje tog naputka nužno da mladi svoje mišljenje mogu izreći bez straha od osude.

U sedmom i osmom poglavlju autor se bavi pitanjima tretiranja dječje i mladenačke seksualnosti u seksualnoj pedagogiji. Naglašava kako je sve donedavno bilo rašireno mišljenje da djeca postaju seksualna bića tek ulaskom u pubertet. Razlog tomu bilo je prevladavajuće poimanje seksualnosti kao aktivnosti koja je dopuštena samo radi produljenja vrste, a ne kao pitanja kvalitete života među partnerima. Nakon što daje pregled razvoja seksualne socijalizacije djece po godinama života, poglav-

lje završava iznošenjem pregleda mnogih istraživanja mladenačke seksualnosti, iz kojih se markiraju ključne promjene u odnosu na ranija razdoblja djetetova razvoja. Te je promjene svojim osuvremenjivanjem trebala pratiti i nastava seksualnog odgoja u školi. Oslanjajući se na iskustva njemačkoga školskog sustava, autor smatra kako se posljednjih godina povećala učestalost i poboljšala kvaliteta nastave seksualnog odgoja, no drži da, unatoč poboljšanoj kvantiteti i kvaliteti nastave, ne možemo biti zadovoljni jer mediji plasiraju drugačiju sliku seksualnosti i seksualnih odnosa.

Pretposljednje poglavlje razmatra pitanja etike, morala i seksualne pedagogije u interkulturalnom kontekstu. To čini ponajviše na primjerima moralne pluralizacije u Njemačkoj kao useljeničkoj zemlji koju obilježavaju različiti vrijednosni sustavi ljudi koji su stigli iz različitih kultura. Na toj se podlozi ističu dva temeljna pristupa pravu na seksualno samoodređenje. Prvi je takozvani *univerzalizam*, koji polazi od postavke da pravo na samoodređenje svakog čovjeka predstavlja njegovo ljudsko pravo, a ljudska prava vrijede za svakog čovjeka neovisno o kontekstu svoga nastanka. Tomu je suprotstavljena pozicija tzv. *kulturnog relativizma*, koja naglašava kako sve vrijednosti podliježu kulturnom ograničenju, pa su tako i ljudska prava, i njima pripadajuće pravo na samoodređenje, plod zapadnog prosvjetiteljstva koje se ne može nametnuti drugim kulturnim kontekstima. Iako skloniji stajalištima kulturnog univerzalizma, autor se eksplicitno ne opredjeljuje ni za jednu krajnost, već ističe svoje stajalište kako se uvijek treba prikloniti pedagogiji raznolikosti, a ta pedagogija, u konfliktu između roditelja i djece, u kojem roditelji ustraju na kulturnoj tradiciji, a djeca teže promjeni, može stajati samo na strani djece.

Posljednje, deveto poglavlje govori o mogućnosti pedagoškog približavanja "mračnim" temama seksualnosti. Samo poimanje toga što se podrazumijeva pod mračnom stranom seksualnosti povijesno je promjenjivo. Nekada je mračnoj strani pripadalo sve što nije služilo bračnom spolnom odnosu radi

produljenja vrste, dok se danas graničnim smatra svako protiv volje drugog čovjeka usmjereno prelazanje njegove granice. Sielert upozorava na problematičnost toga što se seksualni odgoj usmjerava na mračnu stranu seksualnosti te se pritom izlaže opasnosti da izgubi svoju naklonost prema seksualnome ili odlazi u drugu krajnost, pokušavajući nadoknaditi štetu govoreći samo "jezikom ljubavi".

Knjigu zatvara rasprava o posljedicama mijena seksualnosti za djelatnost seksualnih pedagoga, pri čemu se naglašava važnost osobnosti i seksualnog identiteta samog pedagoga jer se odgoj zbiva u pedagoškom odnosu. Tom tvrdnjom autor pred pedagoge postavlja veliku odgovornost jer smatra da dobar nastavnik seksualnog odgoja može biti samo osoba koja ima zdrave poglede na seksualnost i koja je pomirena sa svojom seksualnošću.

Sustavna, pregledna i problemski postavljena, knjiga *Uvod u seksualnu pedagogiju* potpuno ispunjava naslovom postavljenu svrhu uvoda u jednu pedagojsku disciplinu. Naime, iznosi temeljni pojmovni instrumentarij i osnovne dvojbe koje se pojavljuju u znanstvenom pristupu razmatranjima seksualnosti i seksualnog života. Iako je jednim dijelom temeljena na iskustvima germanskoga kulturnog kruga, očita je tendencija globalnog i interkulturalnog pristupa tematici. Pisana jednostavnim i razumljivim jezikom, koji tek mjestimično prelazi u filozofski obojena razmatranja, knjiga će poslužiti teoretičarima koji se bave pitanjima seksualnoga odgoja i praktičarima koji rade u odgojno-obrazovnim ustanovama. Korisna može biti i studentima, osobama koje se bave stručnom izobrazbom učitelja te svima koji su zainteresirani za pitanja seksualne pedagogije. Vrijednost knjige je utoliko veća jer u Hrvatskoj nema monografije koja bi se bavila seksualnom pedagogijom. To je važno istaknuti jer se upravo raspravlja o uvođenju zdravstvenoga/seksualnog odgoja u hrvatski sustav odgoja i obrazovanja.

Barbara Kušević